

dvěma hlavními rysům postdigitálnosti, a to je vystrážlivění z fascinace technologiemi a možnosti kódu na jedné straně a na druhé návrat k oceňování lidské práce a kreativity. Dokládá posun k interdisciplinárnímu nahlížení na společnost a kulturu ovlivňovanou digitálními technologiemi, což svým teoretickým přístupem a tématem dokazuje celá tato kolektivní monografie.

Autorskému kolektivu se podařilo vytvořit dílo, které z pohledu teorie médií posouvá dál středoevropský výzkum nejen literatury,

ale i komunikace a kultury. Autorky a autoři se nepohybují pouze v prostoru počítačového rozhraní, ale plynule prochází interfacem dnešního světa digitálních technologií se světem starých médií. Oproti první společné práci je zde patrně větší sebevědomí a ucelenější přehled v dané problematice. Do středoevropského diskurzu tato skupina opět přinesla nová jména a možnosti jak k uměleckým textům využívajících nová média přistupovat.

PAVLA HARTMANOVÁ

ROMAN MIKULÁŠ – SOPHIA WEGE (eds.): Schlüsselkonzepte und Anwendungen der Kognitiven Literaturwissenschaft

Münster: mentis, 2016. 262 s. Poetogenesis – Studien und Texte zur empirischen Anthropologie der Literatur, 11. ISBN 978-3-89785-461-1 (print) ISBN 978-3-89785-462-8 (e-book)

Kognitívna literárna veda je prístupom k literatúre, ktorý nepatrí k hlavnému prúdu literárnej vedy. Okrem niekoľkých časopiseckých štúdií (napríklad v monotematických čísloch *World Literature Studies* 3/2011 a 4/2015) je slovenskej čitateľskej verejnosti dostupná k tejto téme len kolektívna monografia *Literatúra v kognitívnych súvislostiach* (ed. Jana Kuzmíková. Bratislava: Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014). Situácia v nemecky hovoriacich krajinách je samozrejme lepšia. Publikácia *Schlüsselkonzepte und Anwendungen der Kognitiven Literaturwissenschaft (Ključové koncepty a aplikácie kognitívnej literárnej vedy)* je však napriek oveľa väčšiemu počtu štúdií a knižných prác v nemčine výnimočným tým, že predstavuje prvý kolektívny text o teórii a praxi kognitívnej literárnej vedy. Za akúsi jej predchodkyňu, ktorá mapovala pole kognitívnej literárnej vedy a zamýšľala sa nad jej perspektívami, možno považovať publikáciu *Literatur und Kognition* (eds. Martin Huber, Simone Winko) z roku 2009, ktorá tiež vyšla v knižnej sérii *Poetogenesis* vydavateľstva mentis.

Zostavovateľmi tejto novej kolektívnej monografie sú Roman Mikuláš, pôsobiaci v Ústave svetovej literatúry SAV a na Pedago-

gickej fakulte UK, a Sophia Wege z Univerzity Martina Luthera v Halle-Wittenbergu. Roman Mikuláš, ktorý najmä s rakúskymi kolegyňami zostavil už niekoľko zborníkov, sa dlhodobo zaoberá radikálnym konštruktivismom, teóriou chaosu, systemikou a literárnou komunikáciou (napríklad spolu s Karin S. Wozonig *Chaosforschung in der Literaturwissenschaft*, 2009; spolu so Sibylle Moser a Karin S. Wozonig *Die Kunst der Systemik. Systemische Ansätze der Literatur- und Kunstforschung in Mitteleuropa*, 2013). Na poli kognitívnej literárnej vedy je táto publikácia jeho druhým edičným výstupom, ktorý vznikol paralelne s monotematickým číslom *World Literature Studies* 4/2015 nesúcim rovnaký názov *Ključové koncepty a aplikácie kognitívnej literárnej vedy*. Spoluzostavovateľka publikácie Sophia Wege je autorkou monografie *Wahrnehmung, Wiederholung, Vertikalität. Zur Theorie und Praxis der Kognitiven Literaturwissenschaft* (Bielefeld: Aisthesis, 2013; pozri recenziu R. Mikuláša vo *World Literature Studies* 3/2014).

Kolektív autorov a autoriek pozostáva prevažne z germanistov a anglistov, pôsobiacich na univerzitách v nemecky hovoriacich krajinách. Dôležitou črtou publikácie je, že

príspevky nie sú len teoretickým zamyslením nad využiteľnosťou konceptov kognitívnych vied vo výskume literatúry, ale pracujú aj s konkrétnym literárnym materiálom, ktorý pochádza z nemecky a anglicky písanej literatúry. Textové príklady siahajú od barokovej poézie Andreasa Gryphiusa, cez diela E. T. A. Hoffmanna, Franza Kafku či Petra Handkeho, až po intermediálne vystúpenie súčasnej americkej avantgardnej umelkyne Laurie Anderson. Kognitívna literárna veda sa však primárne neusiluje o interpretáciu literárnych diel. Sústreďuje sa najmä na to, ako čitatelia spracúvajú jazyk textu. Na tento aspekt sa prirodzene zameriavajú aj autori a autorky tejto publikácie. Možno však u nich sledovať aj presahy k interpretácii.

Iste nie je žiadnym prekvapením, že hlavný kognitívnovedný diskurz sa odohráva v publikáciách vydaných v anglofónnych vydavateľstvách a že nemecký diskurz je od neho závislý. To dokazuje pohľad do bibliografie jednotlivých štúdií, ako aj preberanie kľúčových pojmov, ktoré sa často používajú bez prekladu, pričom tento výber štúdií stavia práve na kľúčových pojmoch. Anja Müller-Wood sa zameriava na ľudovú psychológiu (*folk psychology*), Sibylle Moser a Ronja Bodola na vtelenú kogníciu (*embodied cognition*), Natalia Igl, Sophia Wege a Roswitha Rust Cesaratto na konceptuálnu integráciu (*blending*), Stephanie Luther na spojenú pozornosť (*joint attention*), Doreen

Triebel na empatiu, Ralph Müller na metaforu a Rüdiger Zymmer, Eleonore De Felip a Roman Mikuláš na vnímanie. Autori a autorky názorne ukazujú, ako kognitívnovedné koncepty prispievajú k pochopeniu literárnovedných otázok. Často sa s nimi aj kriticky vyrovnávajú a ponúkajú nové pohľady. Dvanásť štúdií samozrejme nevyčerpáva možnosti využitia pojmov kognitívnych vied v literárnovednom výskume. Za desaťročia svojho rozvoja sa kognitívna literárna veda vyvinula rôznymi smermi, ktoré sa už sotva dajú obsiahnuť v jednej publikácii.

Na záver ešte jedno pozorovanie: kritická diskusia o perspektívach prínosu kognitívnych vied do literárnej vedy, ktorá v ostatných desaťročiach prebehla, očividne rezonuje aj vo vyjadreniach autorov a autoriek štúdií v tejto monografii. Miestami sa stretávame s určitou zdržanlivosťou v otázke prínosu takto orientovaného prístupu k literatúre. Anja Müller-Wood dokonca označuje veľké očakávania spojené s kognitivistickým prístupom za kontraproduktívne (13). Zostavovateľská dvojica v úvode tvrdí, že autori a autorky ponúkajú „realisticko-kritické zhodnotenie možností a limitov kognitívnej literárnej vedy“ (9). To určite nie je málo. Práve naopak, takéto triezve uvažovanie je potrebným vstupom do diskusie o využiteľnosti konceptov kognitívnych vied vo výskume literatúry.

RÓBERT GÁFRIK

DANA HUČKOVÁ: Kontexty Slovenskej moderny

Bratislava: Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. 360 s. ISBN 978-80 8101-863-9

Zmena poetiky všetkých literárnych druhov na prelome 19. a 20. storočia, súvisiaca aj s generačnou obmenou v slovenskej literatúre, sa stala predmetom literárnovedného výskumu už v medzivojnovom období (najmä výskum tvorby Ivana Krasku a tzv. Kraskovej školy). V 60. rokoch 20. storočia prišlo k systémovému skúmaniu tvorby viacerých autorov prelomu storočí. Uprednostnenie názvu Slovenská (literárna) moderna

súviselo so snahou vradiť slovenskú literatúru tohto obdobia do európskych súvislostí. K rešpektovaným prácam o Slovenskej moderne patria monografie Michala Gáfrika (*Poézia Slovenskej moderny*, 1965 a novšie práce *Próza Slovenskej moderny*, 1993; *Na pomedzí moderny*, 2001) i výskum Stanislava Šmatláka (napríklad *Vývin a tvar Kraskovej lyriky*, 1976), Jána Zambora (*Ivan Krasko a poézia českej moderny*, 1981; *Vzlyky nahej*